

1.

Iubirea creștină, iubirea de Dumnezeu și curata iubire de sine

Iubirea (*agapé*, *eros*¹) e însăși esența vieții creștine², căci, după cum i-a descoperit Sfântului Apostol Ioan Duhul Sfânt, *Dumnezeu este iubire* (I In 4, 8, 16). „Mulți – scrie Sfântul Maxim Mărturisitorul – au spus multe despre dragoste. Dar numai căutând-o printre ucenicii lui Hristos o vei afla. Căci numai ei au avut Dragostea cea adevărată ca învățător al dragostei, despre care ziceau: *De aș avea prorociile și tainele toate le-aș cunoaște și orice știință, iar dragoste nu am, nimic nu sunt* (I Cor. 13, 2)”³. La rândul său, Sfântul Grigorie de Nazianz spune și el: „De ne-ar întreba cineva: Cui vă închinați voi și pe cine slăviți?, fără șovăială, pe dată i-am răspunde: Iubirii, căci Dumnezeul nostru este iubire.”⁴

¹ Sfinții Părinți folosesc cel mai adesea termenul de *agapé*, dar la mulți dintre ei întâlnim și termenul *eros*, prin care se numește mai degrabă iubirea arzătoare și puternică a lui Dumnezeu decât a apropiatului, în vreme ce *agapé* le desemnează deopotrivă pe amândouă.

² Cf. In 13, 35. Sf. Simeon Noul Teolog, *Cateheze*, 1, 145 s.

³ *Capete despre dragoste*, IV, 100.

⁴ *Cuvântări*, XXII, 4.

Iubirea e însumare și plinire a întregii vieți creștine. E cea dintâi și marea poruncă (cf. Mt. 22, 36-40; Mc. 12, 28-31)¹, pe care se întemeiază și în care se cuprind toată Legea și Prorocii (cf. Mt. 22, 40)²; e înmănușarea poruncilor toate³, *împlinirea Legii* (Rom. 13, 10), *ființa*⁴, *întregimea și sfârșitul Legii*⁵. Cel ce are iubire a împlinit dintr-odată toate poruncile⁶, pentru că iubirea e ca un rod și un sân al lor.⁷

Și pentru că lucrarea poruncilor țintește câștigul virtuților, vom spune, iarăși, că iubirea este întâia între virtuțile dintâi (cf. I Cor. 13, 13), cuprinzătoarea tuturor⁸, deopotrivă începătură, temelie⁹, culme¹⁰ și desăvârșire¹¹ a toată virtutea. Iar Hristos fiind arhetipul virtuților și însăși ființa lor – cum spune Sfântul Maxim Mărturisitorul –, și virtuțile, bune și statornice deprinderi ale sufletului prin care omul se face asemenea cu Hristos, putem socoti iubirea drept cap al bărbatului ajuns la măsură.

¹ Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuvântări*, XIV, 5; Sf. Simeon Metrafrastul, *Parafrază în 150 de capete la cele 50 de Omilii ale Sfântului Macarie Egipteanul*, 11.

² Cf. Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuvântări*, XIV, 5; XXII, 4.

³ Cf. Sf. Vasile cel Mare, *Regulile mari*, 2, 5; Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre dragostea cea desăvârșită*, 1.

⁴ Sf. Irineu de Lyon, *Contra ereziilor*, V, 12, 1.

⁵ Sf. Simeon Noul Teolog, *Cateheze*, I, 127-128.

⁶ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt ascetic*, 6.

⁷ Cf. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Epistole*, 2.

⁸ Cf. Sf. Grigorie cel Mare, *Omilii la Iov*, X, 6; Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXVI, 43.

⁹ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la II Timotei*, VII, 3.

¹⁰ Cf. Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, XXX, 18; Sf. Ioan Damaschin, *Omilie la Schimbarea la Față*, 10, PG 96, 560D; Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, IV, 74.

¹¹ Cf. Ava Dorotei, *Învățăături de suflet folositoare*, XIV, 3.

ra vârstei în Hristos, adică al trupului zidit al virtuților, după cuvântul Sfântului Simeon Noul Teolog.¹

Iubirea se arată în trei chipuri, toate înfrățite: iubirea lui Dumnezeu, iubirea aproapei și iubirea curată de sine.

Cum sunt acestea e un lucru ce trebuie lămurit. Cu adevărat, multe iubiri numim iubire: și dragostea de Dumnezeu, și dragostea de oameni și de lucruri; iubire spunem și dragostei trupești, și celei duhovnicești și sfinte.

Apoi, iubirea îndeobște e socotită – și pe tărâm religios, chiar și în creștinism – un simplu sentiment, simțire spontană, legată de instincte, de poftă și de patimi.

Iubirea creștină însă e de un alt soi: e o stare sfântă în care e de față și lucrează întreaga făptură a omului; e simțire, dar și ceva mai mult. Căzuta fire omenească n-o naște de la sine, nu-i un instinct fireesc ori o dorință firească, altminteri nu ne-ar fi poruncit-o Domnul; până să se deprindă omul cu ea, cere silirea voii și „plugăria” nevoinței stărpitoare de patimi, care sunt, cu toatele, vrăjmașe ale iubirii, alipindu-l pe om de sinea păcătoasă și de lutul lumii.

1. Iubirea creștină – iubire de aproapele

Pentru că despre această iubire voim să vorbim, pe ea o vom arăta mai întâi precum este.

Iubirea de aproapele, scurt vorbind, este iubirea de oameni, a tuturor, deopotrivă, fără deosebire. Porunca de a ne iubi vrăjmașii (Mt. 5, 43-44; Lc. 6, 27-36) arată cu adevărat că se cuvine să-i iubim pe toți, până la unul.

¹ Cf. Sf. Simeon Noul Teolog, *Discursuri etice*, IV, 515 ș.u.

Acesta și este însemnul iubirii creștine (cf. Mt. 5, 43); în vreme ce păcătoșii se arată iubitori pe alese (cf. Lc. 6, 32-35) și *iubesc pe cei care îi iubesc pe ei* (Lc. 6, 32), „prieteni lui Hristos iubesc din inimă pe toți”.¹ „Nu ni s-a spus numai pentru un om, ci tot omul e înfățișat ca aproapele nostru”, spune Sfântul Ioan de Gaza.² „Milostiv și iubitor este cel ce nu deosebește cu cugetarea pe unul de altul, ci are milă de toți”, zice Ava Isaac Sirul³, adăugând: „Cel ce iubește pe toți deopotrivă, cu milă și fără deosebire, a ajuns la desăvârșire.”⁴ „Silește-te pe cât poți să iubești pe tot omul”, îndeamnă Sfântul Maxim⁵, căci, după cum spune el, iubirea de aproapele aceasta este: „simțirea plină de bunăvoință față de întregul neam omenesc”⁶, și „fericit e omul care poate să-i iubească deopotrivă pe toți”⁷. Și iarăși zice că e cu neputință să aibă iubire desăvârșită „cel ce nu iubește pe toți oamenii la fel”⁸. Și încă mai lămurit spune: „Dragostea desăvârșită nu sfășie firea cea unică a oamenilor, luându-se după părerile și înclinările diferite ale voii lor. Ci[...] iubește pe toți oamenii la fel: pe cei buni ca pe prieteni, iar pe cei răi ca pe niște vrăjmași, făcându-le bine, răbdând îndelung și suferind cele ce-i vin de la ei. Ea nu ia în seamă cătuși de puțin răul de la aceștia, ci chiar suferă pentru ei, dacă vremea o cere.”⁹

¹ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, IV, 98.

² *Scrisori duhovnicești*, 339.

³ *Cuvinte despre sfintele nevoințe*, 56.

⁴ *Ibidem*, 43.

⁵ *Capete despre dragoste*, IV, 82.

⁶ *Epistole*, 2.

⁷ *Capete despre dragoste*, I, 17.

⁸ *Ibidem*, 61.

⁹ *Ibidem*, 71.

Dragostea desăvârșită pe toți îi privește la fel și cu toți la fel se poartă, dar încă și pe fiecare, în toată vremea, cu aceeași simțire îl primește: „Încă nu are dragoste desăvârșită cel ce se ia după cum îi par oamenii, de pildă, pe unul iubindu-l, iar pe altul urându-l pentru o pricină sau alta; sau pe același o dată iubindu-l, altă dată urându-l pentru aceleași pricini.”¹

Iarăși, a-i iubi pe toți la fel înseamnă nu numai să nu fie vreunul trecut cu vederea și fiecare să fie statornic iubit, ci toți să fie iubiți, în toată vremea, cu cea mai vie iubire. Că spune Sfântul Maxim: „Dacă pe unii îi urăști, pe alții nici nu-i iubești, nici nu-i urăști, pe alții, iarăși, îi iubești, dar puțin, și, în sfârșit, pe alții îi iubești foarte tare, din această deosebire cunoaște că ești departe de dragostea desăvârșită, care cere să iubești pe tot omul deopotrivă.”² De aceea, îndeamnă: „Să iubim pe fiecare om din tot sufletul”³, luând aminte la aceea că: „Prieteni lui Hristos păstrează dragostea neîntrerupt până la sfârșit”⁴.

Iubirea de aproapele, una după firea sa, are multe și felurite chipuri⁵, după mulțimea virtuților înmănușate în ea.⁶ Aceasta o arată Apostolul Pavel spunând: *Dragostea îndelung rabdă; dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuieste, nu se laudă, nu se trufește. Dragostea nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu gândește răul. Nu se bucură de nedreptate, ci*

¹ *Ibidem*, 70.

² *Ibidem*, II, 10.

³ *Ibidem*, IV, 95.

⁴ *Ibidem*, 98.

⁵ Sf. Grigorie cel Mare, *Omilii la Iov*, X, 6; Sf. Simeon Noul Teolog, *Cateheze*, I, 60-62.

⁶ *Ibidem*.

se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă (I Cor. 13, 4-7). Oglinzi ale iubirii se fac bunăvoința, bunătatea, blândețea, mărinimia, mila, facerea de bine... Iubirea se arată în sufletul smerit, răbdător, iertător, credincios, nefățarnic...

Și fiindcă, potrivit poruncii lui Hristos (Mt. 22, 38; Mc. 12, 31; Lc. 10, 27), omului i se cere să-și iubească aproapele ca pe sine însuși¹, iubirea, scurt vorbind, se arată în acea două: să nu-i faci celui de lângă tine ceea ce nu voiești să ți se facă și să-i faci ceea ce tu ai vrea să ți se facă.²

Cea dintâi, care ia chipul opreliștii, se află în Vechiul Testament, rostită de dreptul Tobit: *Ceea ce urăști tu însuși, aceea nimănui să nu faci* (Tob. 4, 15). Sfântul Pavel o înfățișează astfel: *Iubirea nu face rău aproapelui; iubirea este deci împlinirea Legii* (Rom. 13, 10). În alte locuri, tot el, și în urma lui toți Sfinții Părinți, prin nenumărate povățuiri îndeamnă să nu facem nimic care să necăjească ori să rănească pe cel de lângă noi, fie cu lucrul, fie cu cuvântul³, nici să gândim ceva rău despre el, nici să-i voim răul; să nu stricăm nici sufletește, nici trupește legătura duhovnicească cu el. În dragoste, așadar, nu-i pizmuire a celui alt⁴, nici urmă de dispreț⁵ ori osândire⁶; nu se va bucura iubitorul de

¹ Cf. Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre dragostea cea desăvârșită*, 1; Ava Ioan, *Scrisori*, 339.

² Cf. Sf. Grigorie cel Mare, *Omilii la Iov*, X, 6.

³ Cf. Ava Dorotei, *Învățăături de suflet folositoare*, III, 5; Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, I, 41.

⁴ Cf. I Cor. 13, 4; Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, I, 55.

⁵ Cf. Ava Ioan de Gaza, *Epistole*, 342.

⁶ Cf. I Cor. 13, 5; Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, I, 42, 57.

frate de necazul și căderea lui¹, nici gând nu are ca să-i facă rău² ori să se întristeze când îi merge bine³...

A doua, în chip de îndemn, se află în Noul Testament și o rostește Însuși Domnul: *Toate câte voiți să vă facă vouă oamenii, asemenea și voi faceți lor* (Mt. 7, 12; Lc. 6, 31). Adică, să se simtă omul înfrățit cu toți și gata să-i ajute, urmând cuvântului apostolesc: *Purtați-vă sarcinile unii altora și așa veți împlini legea lui Hristos* (Gal. 6, 2), și să se facă slujitorul lor (cf. Gal. 5, 13-14). Iar ajutor înseamnă să-i dai tot ce-i lipsește⁴: bani, hrană, haine, adăpost, îngrijire trupească; și nici de sufletul lui să nu uiți; de s-a înstrăinat de Dumnezeu, în orice chip îndeamnă-l să se întoarcă la El⁵, ajută-l să se tămăduiască de boala sufletului său⁶, dorește sporirea lui duhovnicească și mântuirea lui⁷; ajută-l, dar, cu vorba⁸, cu slujirea⁹ și mai cu seamă cu rugăciunea ta.¹⁰ Iubirea și-o arată omul când pătimește împreună cu fratele său, când se bucură că-i merge bine și se mângâiește dacă-i merge rău¹¹

¹ Cf. I Cor. 13, 6; Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, I, 56.

² Cf. Sf. Maxim Mărturisitorul, *loc. cit.*

³ Cf. *ibid.*, 55.

⁴ Cf. II Cor. 8, 12-15; Sf. Maxim Mărturisitorul, *loc. cit.*, 26.

⁵ Cf. Sf. Vasile cel Mare, *Regulile mici*, 176.

⁶ Cf. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Ioan*, LVIII, 3; Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, I, 25; IV, 83; Ava Varsanufie, *Epistole*, 315.

⁷ Cf. Evagrie, *Cuvânt despre rugăciune*, 122; Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, I, 13; Sf. Simeon Noul Teolog, *Cateheze*, VIII, 59 ș.u.

⁸ Cf. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, I, 26; Sf. Macarie cel Mare, *Omilii* (Col. II), XL, 6.

⁹ Cf. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, I, 26.

¹⁰ Cf. Mt. 5, 44.

¹¹ Cf. Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre dragostea cea desăvârșită*, 1; Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, IV, 40; Ava Ioan, *Epistole*, 339.

și nu mai știe cum să-l mângâie și să-l aline când a dat necazul peste el.¹

În sfârșit, iubirea de aproapele înseamnă să te simți legat și alipit de el, după cum ești legat și alipit de tine. Căci, după un cuvânt al lui Evagrie, iubitor este „cel ce se socotește pe sine una cu toți, părându-i-se că se vede pe sine neconținut în fiecare”².

Întâiul temei al iubirii de aproapele este imitarea lui Dumnezeu pe cât îi stă în putință omului: „Precum este Acela, așa suntem și noi în lumea aceasta”; *În aceasta este desăvârșită între noi iubirea* (II In 4, 17). Să avem, adică, drept icoană a simțirii față de cei de-o fire cu noi iubirea pe care fiecare dintre Persoanele Preasfintei Treimi o are pentru celelalte două, după pilda Domnului, Care spune: *Precum M-a iubit pe Mine Tatăl, așa v-am iubit și Eu pe voi* (In 15, 9). Și iarăși icoană să ne fie iubirea pe care Preasfânta Treime o are pentru noi:

– Iubirea Tatălui, Care pe Fiul Său L-a dat pentru noi: *Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat* (In 3, 16); *Întru aceasta s-a arătat dragostea lui Dumnezeu către noi, că pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a trimis Dumnezeu în lume, ca prin El viață să avem. În aceasta este dragostea, nu fiindcă noi L-am iubit pe Dumnezeu, ci fiindcă El ne-a iubit pe noi și a trimis pe Fiul Său jertfă de ispășire pentru păcatele noastre. Iubiților, dacă Dumnezeu astfel ne-a iubit pe noi, și noi datori suntem să ne iubim unul pe altul* (I In 4, 9-11).

– Iubirea Fiului, Care de bunăvoie S-a întrupat, a pățimit și a primit să fie răstignit. Căci, după cum spu-

ne Sfântul Maxim Mărturisitorul, din iubire „Făcătorul firii... îmbracă firea noastră”.¹ „Iubirea – zice Sfântul Ioan Gură de Aur – L-a pogorât printre noi pe Fiul lui Dumnezeu.”² Și Apostolul scrie: *Dumnezeu învederează dragostea Lui față de noi prin aceea că pentru noi Hristos a murit când noi eram încă păcătoși* (Rom. 5, 8). Însuși Domnul face din iubirea Lui de oameni icoană a iubirii de semenii, pentru noi: *Precum v-am iubit Eu pe voi, așa să vă iubiți și voi unul pe altul* (In 13, 34; 15, 12); *Aceasta este porunca Mea: Să vă iubiți unul pe altul precum v-am iubit Eu* (In 15, 12). De aceea și spune Apostolul: *Umblați întru iubire, precum și Hristos ne-a iubit pe noi* (Efes. 5, 2).

– Iubirea Sfântului Duh, Dăătorul iubirii celei dumnezeiești, Izvorul iubirii pe care oamenii o au unul față de altul și al iubirii lor de Dumnezeu (cf. Gal. 5, 22).

Iubirii desăvârșite i se cere să iubească pe toți oamenii la fel, pentru că așa îi iubește pe ei Dumnezeu. Iubiți pe vrăjmașii voștri, și nu doar pe cei ce vă iubesc, îndeamnă Domnul, *ca să fiți fiii Tatălui vostru Celui din ceruri, că El face să răsară soarele peste cei răi și peste cei buni și trimite ploaie peste cei drepti și peste cei nedrepti* (Mt. 5, 45), *că El este bun cu cei nemulțumitori și răi* (Lc. 6, 35); *fiți dar voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel cerească desăvârșit este* (Mt. 5, 48), *fiți milostivi, precum și Tatăl vostru este milostiv* (Lc. 6, 36). Cuvintele acestea Sfântul Maxim le tâlcuiește așa: „Spune Domnul: *Iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc pe voi, rugați-vă pentru cei ce vă blestemă* (Mt. 5, 44). De ce a poruncit acestea? Ca să te slobozească pe tine de ură, de întristare, de mânie

¹ Cf. Ava Ioan, *Epistole*, 315.

² *Cuvânt despre rugăciune*, 125.

¹ *Epistole*, 2.

² *Despre dragostea cea desăvârșită*, 1.